

Learning English in the creative arts

সৃষ্টিশীল কলাৰ জৰিয়তে ইংৰাজী শিকন

Teacher Education
through School-based
Support in India
www.TESS-India.edu.in

অনুবাদ আৰু অভিযোজন : ৰাজ্যিক শিক্ষা-গৱেষণা আৰু প্রশিক্ষণ পৰিষদ, অসম

<http://creativecommons.org/licenses/>

TESS-India (Teacher Education through School-based Support) aims to improve the classroom practices of elementary and secondary teachers in India through the provision of Open Educational Resources (OERs) to support teachers in developing student-centred, participatory approaches. The TESS-India OERs provide teachers with a companion to the school textbook. They offer activities for teachers to try out in their classrooms with their students, together with case studies showing how other teachers have taught the topic and linked resources to support teachers in developing their lesson plans and subject knowledge.

TESS-India OERs have been collaboratively written by Indian and international authors to address Indian curriculum and contexts and are available for online and print use (<http://www.tess-india.edu.in/>). The OERs are available in several versions, appropriate for each participating Indian state and users are invited to adapt and localise the OERs further to meet local needs and contexts.

TESS-India is led by The Open University UK and funded by the UK government.

Video resources

Some of the activities in this unit are accompanied by the following icon: . This indicates that you will find it helpful to view the TESS-India video resources for the specified pedagogic theme.

The TESS-India video resources illustrate key pedagogic techniques in a range of classroom contexts in India. We hope they will inspire you to experiment with similar practices. They are intended to complement and enhance your experience of working through the text-based units, but are not integral to them should you be unable to access them.

TESS-India video resources may be viewed online or downloaded from the TESS-India website, <http://www.tess-india.edu.in/>. Alternatively, you may have access to these videos on a CD or memory card.

Version 2.0 EE11v1
Assam

*Except for third party materials and otherwise stated, this content is made available under a Creative Commons Attribution-ShareAlike licence: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
TESS-India is led by The Open University UK and funded by UK aid from the UK government*

এই গোটটো কিহৰ বিষয়ে (What this unit is about)

কলা, হস্তশিল্প আৰু নাটকৰ জৰিয়তে ইংৰাজী শিকাৰ কিছুমান উপায় এই গোটো উদ্ঘাটন কৰিছে। সৃষ্টিশীল কলাই ইংৰাজী শিকনক অতি আমোদজনক কৰি তুলিব পাৰে। সকলো বয়সৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কোনো বস্তু সৃষ্টি কৰি আনন্দ লাভ কৰে আৰু সত্ৰি য় হৈ পৰে। কলা, হস্তশিল্প আৰু নাট কৰ্মৰ ত্ৰি য়া-কলাপসমূহত ইংৰাজী সন্নিৱিষ্ট কৰিলে এই ত্ৰি য়া-কলাপসমূহে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক ইংৰাজীত নিজকে প্ৰকাশ কৰাৰ বাবে উদগনি যোগাব পাৰে। এনেকুৱা ধৰণৰ কাম আপুনি নিজেও অনুশীলন কৰিব পাৰে আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত নিজৰো ভাষাৰ কৌশল বঢ়াব পাৰে।

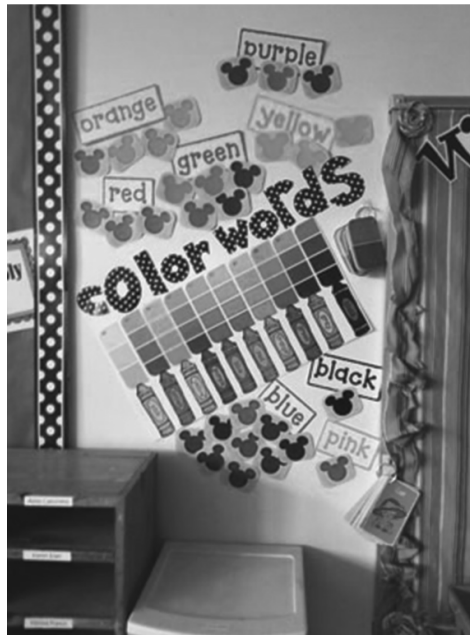
ভাষা শিকনক শক্তি শালী আৰু সম্প্ৰসাৰিত কৰিবৰ বাবে আপোনাৰ ইংৰাজী কিতাপখনো সৃষ্টিশীল কৰ্মৰ কেনেকৈ এক উপযুক্ত সমল হ'ব পাৰে এই গোটো তাৰ পৰামৰ্শ দিছে।

এই গোটটোৰ পৰা কি শিকিব পাৰিব (What you can learn in this unit)

- ইংৰাজী ভাষা শিকনৰ বাবে উদগনি দিয়াত কলা আৰু হস্তশিল্প ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ
- ইংৰাজী ভাষা শিকনৰ বাবে নাটক আৰু অভিনয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ
- পাঠ্যপুথি বা কিতাপৰ পাঠৰ পৰা কলা, হস্তশিল্প আৰু নাটকৰ বাবে ত্ৰি য়া-কলাপ প্ৰস্তুত কৰিবলৈ

১) ইংৰাজী ভাষা শিকনৰ বাবে কলা আৰু হস্তশিল্পক উদগনি দিয়া (1 Using art and craft to stimulate English language learning)

সৃজনশীল কলাৰ পাঠসমূহ হৈছে ব্যৱহাৰিক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সত্ৰি য় কৰি তুলিব পৰা বা হাতে কামে কৰাব পৰা পাঠ। এই বৈঠকবোৰৰ জৰিয়তে ভাষা শিকন আৰু ব্যৱহাৰ স্মৰণীয় হ'ব পাৰে। প্ৰথমটো ঘটনা অধ্যয়নত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কলা আৰু হস্তশিল্পত সাধাৰণতে কেনেকৈ ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে সেইটো শিক্ষকে অনুধাৱন কৰে আৰু এই ত্ৰি য়া-কলাপসমূহত ইংৰাজী কেনেকৈ সন্নিৱিষ্ট কৰিব তাৰবাবে সিদ্ধান্ত লয়।

কলা আৰু হস্তশিল্প পাঠত ভাষা

ঘটনা অধ্যয়ন ১ : পূজা বৰুৱাই ইংৰাজী কথন (spoken English) উন্নত কৰিবৰ বাবে কলা ব্যৱহাৰ কৰে (Case Study 1: Pooja Baruah uses art to develop spoken English)

পূজা বৰুৱাই পঞ্চম শ্ৰেণীত পঢ়োৱা এগৰাকী নতুন শিক্ষক। তেওঁ নিজৰ ইংৰাজীৰ ওপৰত বৰ আত্মবিশ্বাসী নাছিল। পূৰ্বৰ শিক্ষক প্ৰশিক্ষণত তেওঁ ইংৰাজী বাছি লোৱা নাছিল, সেই কাৰণে তেওঁ অসমীয়া ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

মোৰ পৰীক্ষাৰ পৰা এইটো ওলাই পৰিছিল যে, প্ৰথম শ্ৰেণীৰ মাত্ৰ কেইজনমান ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়েহে ইংৰাজী শিকিব পাৰিছিল। মই মোৰ পূৰ্বৰ প্ৰশিক্ষণটোৰ কথা মনত পেলালো। কলা আৰু হস্তশিল্পৰ দ্বি-য়া-কলাপ কৰি থাকোতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে অসমীয়া শিকাতো মই নিৰীক্ষণ কৰিছিলোঁ। ইংৰাজী শিকনৰ ক্ষেত্ৰতো সেই একেই কৌশল প্ৰয়োগ কৰাৰ চেষ্টা কৰিম বুলি ঠিৰাং কৰিছিলোঁ।

মোৰ ইংৰাজী পাঠ্যপুথিৰ পৰা বিভিন্ন জন্তুৰ চৰিত্ৰ থকা এটা গল্প নিৰ্বাচন কৰিলোঁ। গল্প বা সাধুটোত থকা জন্তুৰ চৰিত্ৰৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক মই মুখা আৰু সাজ তৈয়াৰ কৰিব দিলোঁ। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে মুখা আৰু সাজ-পাৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ আগতে মই কিছুমান ইংৰাজী শব্দ বৰ্ণিত লিখি দিলোঁ।

- **কলাৰ লগত জড়িত শব্দ (Art words) :** colour, cut, paste, material, paint, draw, shape.
- **জন্তু (Animals) :** 'monkey', 'tiger', 'deer', 'pig', 'frog', 'fish'.
- **বিশেষণ (Adjectives) :** 'old', 'young', 'small', 'big', 'bright', 'dark', 'brown', 'orange', 'black', 'green', 'striped', 'slippery', 'shiny'.

মই কোৱাৰ পাছত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ইংৰাজীত শব্দবোৰ পুনৰাবৃত্তি কৰিলে। মই কিতাপৰ ছবিবোৰ ব্যৱহাৰ কৰিছিলোঁ আৰু নিজে অংগ-ভংগীও কৰিছিলোঁ যাতে তেওঁলোকে নিশ্চিতকৈ বুজিব পাৰে।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে তেওঁলোকৰ মুখা আৰু সাজ-পাৰৰ কাম কৰি থাকোতে মোৰ লগত আৰু তেওঁলোকৰ ইজনে সিজনৰ লগত যিমানদূৰ সম্ভৱ ইংৰাজী শব্দবোৰ ব্যৱহাৰ কৰিবৰ বাবে উৎসাহিত কৰিছিলোঁ। তেওঁলোকে কাম কৰি থাকোতে মই ইংৰাজীতে তেওঁলোকক পৰামৰ্শ, সন্মতি বা অসন্মতি, বৰ্ণনা আদি দিছিলোঁ। উদাহৰণস্বৰূপে —

- 'Try this ...'
- 'That's a good idea!'
- 'Is it hard or soft?'
- 'What colour is this?'
- 'Please give him/her the paint.'
- 'It's very beautiful!'
- 'I like it very much!'
- 'Do you like it?'
- 'Show me ... Show [other student's name].'

যদি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ইংৰাজী শব্দ এটা বা বাক্য বুজি নাপাইছিল, মই অসমীয়াতে কৈ দিছিলোঁ। ইংৰাজী বাক্যবোৰ মোৰ লগতে তেওঁলোকৰ নিজৰ মাজত অনুশীলন কৰাইছিলোঁ। তেওঁলোকে মুখা আৰু সাজ-পাৰ তৈয়াৰ কৰি থাকোতে মই অনুশীলন কৰিবলৈ যথেষ্ট সুবিধা পাইছিলোঁ।

কলা পাঠটোৰ শেষত মই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক তেওঁলোকে তৈয়াৰ কৰা মুখা আৰু সাজৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰি তেওঁলোকৰ টোকা বহীত ইংৰাজীতে শব্দ আৰু বাক্য লিখিবলৈ কৈছিলোঁ। উদাহৰণস্বৰূপে -

- 'My mask is red and orange. It is a lion.'
- 'My costume is shiny and green. I am a crocodile.'

তেওঁলোকৰ লিখা বহীবোৰ মই যেতিয়া পৰীক্ষা কৰিছিলোঁ তেতিয়া মন কৰিছিলোঁ যে, প্ৰত্যেকেই লিখিবলৈ যত্ন কৰিছে, আনকি শব্দাঙ্ক ছাত্ৰজনেও এই যত্ন কৰিছিল।

চিন্তন (Pause for thought)

পূজা বৰুৱাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক মনোযোগেৰে নিৰীক্ষণ কৰিছিল আৰু এই নিৰীক্ষণৰ ভিত্তিত নিজৰ অনুশীলনৰ উন্নতি সাধিছিল। পূজা বৰুৱাই কলা আৰু হস্তশিল্পৰ পাঠৰ মাজেৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ ইংৰাজীক মূল্যায়ন কৰিবৰ বাবে সুন্দৰ সুযোগ পাইছিল বুলি আপুনি ভাবে নেকি?

পূজা বৰুৱাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে তেওঁলোকৰ মুখা আৰু সাজ-পাৰ ব্যৱহাৰৰ যোগেদি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লিখন আৰু দক্ষতা প্ৰদৰ্শনৰ ক্ষেত্ৰত সফল হ'ব বুলি আপুনি ভাবেনে?

কলা আৰু হস্তশিল্পৰ পাঠত আপোনাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে আপোনাৰ লগত আৰু পৰস্পৰৰ লগত কেনেকৈ কথা পাতে? তেওঁলোকে প্ৰশ্ন সোধেনে? নিৰ্দেশ পালন কৰেনে? তেওঁলোকৰ কামৰ পৰিকল্পনা আৰু ফলাফল বৰ্ণনা কৰেনে? তেওঁলোকে বিশেষ কিবা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে নেকি? এইবোৰ আপুনি ইংৰাজী ভাষা শিকনত কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব?

শিকনত অক্ষম সকলকো লৈ সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীকে সামৰি ল'বৰ বাবে কলা আৰু হস্তশিল্প পাঠত সন্তোষ আছে। গোটৰ বাকী অংশত কলা আৰু হস্তশিল্পৰ সহায়ত ইংৰাজী ভাষা শিকনৰ বাবে ত্ৰি য়া-কলাপ দিয়া হৈছে।

১ নং সমল চাওক, পাঠৰ মাজেদি আলোচনা আৰু ভাব বিনিময়ৰ মূল্যৰ বিষয়ে বেছিকৈ শিকিবৰ বাবে প্ৰশ্নৰ প্ৰয়োগ কৰি ভাবিবলৈ উদ্গনি দিয়ক।

ত্ৰি য়া-কলাপ ১ : আপোনাৰ পাঠ্যপুথি, কলা আৰু হস্তশিল্প — এক পৰিকল্পিত কাৰ্য (Activity 1: Your textbook, art and craft – a planning activity)

আপোনাৰ ইংৰাজী সাহিত্যৰ কিতাপৰ পৰা এটা পাঠ নিৰ্বাচন কৰক — এই পাঠটো গল্প বা সাধু, কবিতা বা বৰ্ণনামূলক পাঠ হ'ব পাৰে। এই পাঠটোত কলা আৰু হস্তশিল্পৰ ত্ৰি য়া-কলাপ কেনেকৈ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি সেইবিষয়ে আপোনাৰ নিজৰ ধাৰণা অন্য শিক্ষকৰ লগত আলোচনা কৰি লিখি লওক। কলা, হস্তশিল্প আৰু নাটকৰ বিষয় শিক্ষকৰ পৰা আপুনি পৰামৰ্শ ল'ব পাৰে। আপুনি ত্ৰি য়া-কলাপত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰা কিছুমান ধাৰণা তলত দিয়া হৈছে —

- চৰিত্ৰৰ বাবে পুতলা, মুখা বা সাজ-পাৰ তৈয়াৰ কৰা
- দৃশ্য বা চৰিত্ৰৰ অংকন কৰা
- মাটিৰে মূৰ্তি সজা বা ঘৰ সজা বা পৰিৱেশ ৰচনা কৰা
- অভিনয়ৰ বাবে পেলনীয়া সামগ্ৰীৰে মঞ্চৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰা
- দৃশ্য বা দেৱাল চিত্ৰৰ বাবে এখন ডাঙৰ ছবি অংকন কৰা
- ক'লাজ প্ৰস্তুত কৰা
- বোৱা-কটা

এতিয়া এই কলা বা হস্তশিল্পৰ পৰা আপোনাৰ লগত মিলাই ত্ৰি য়া-কলাপ আদান-প্ৰদানৰ বাবে এটি ৰূপ বাছি লওক।

ত্ৰি য়া-কলাপ কৰিবৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত ব্যৱহাৰ কৰিব পৰাকৈ ইংৰাজী শব্দ আৰু খণ্ডবাক্য ভাবি উলিয়াওক। এই ত্ৰি য়া-কলাপসমূহে সামৰি ল'ব লাগিব —

- কলা আৰু কাৰ্য বা নিৰ্দেশনা সম্বন্ধীয় ভাষা - যেনে - 'cut', 'paste', 'paper', 'paint', 'draw', 'clay' ...
- বৰ্ণনাত্মক ভাষা যেনে - 'bright', 'dark', 'red', 'blue', 'beautiful' ...
- নিৰ্দেশনাত প্ৰযোজ্য ভাষা যেনে - 'watch', 'look', 'first', 'next', 'now you need to', 'slowly', 'carefully' ...
- মূল্যায়নৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা মন্তব্য যেনে ... 'Do you like it?', 'What do you think?', 'Is it nice?' ...

আপুনি পাঠত যিবোৰ ইংৰাজী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিম বুলি ভাবিছে সেইবোৰ লিখক।

এই শব্দ আৰু বাক্যবোৰ অভ্যাস কৰক।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ দ্বাৰা পাঠত ব্যৱহাৰ কৰাৰ বুলি ভবা ইংৰাজী শব্দবোৰ লিখি ৰাখক। আপোনাৰ ধাৰণাবোৰ লগৰ শিক্ষক বা প্ৰধান শিক্ষকৰ লগত আলোচনা কৰক।

আপুনি পৰিকল্পনা কৰা পাঠটো ত্ৰি য়া-কলাপ ২ ত প্ৰয়োগ কৰিব।

ত্ৰি য়া-কলাপ ২ঃ কলা আৰু হস্তশিল্পৰ পাঠত ইংৰাজীৰ ব্যৱহাৰ (Activity 2: Using English in the art or craft lesson)

কলা আৰু হস্তশিল্পৰ ত্ৰি য়া-কলাপত ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰাটো আপুনি বিচাৰিছে বুলি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক জানিবলৈ দিয়ক। বস্তু আৰু সঁজুলিত ইংৰাজী ফলক (লেবেল) লগাওক। দলত কাম কৰি থাকোঁতে সাধাৰণ ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ শিকাওক। এনেকুৱা ধৰণৰ বাক্য ব্যৱহাৰ কৰক —

- 'Please give me _____?'
- 'Will you please pass the _____?'
- 'May I take _____?'

বাৰে বাৰে ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰি নিৰ্দেশ দিয়ক। ঘটনা অধ্যয়ন ১ ৰ শিক্ষকৰ দৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ দ্বাৰা ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া ইংৰাজীৰ আৰ্হি প্ৰদৰ্শন কৰক। বৰ্ণনা, প্ৰশংসা আৰু প্ৰশ্ন সোধাৰ ক্ষেত্ৰত ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰক। ছাত্ৰই কাম কৰি থাকোঁতে আপুনি শ্ৰেণীকোঠাত ঘূৰা পকা কৰি তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰা ইংৰাজী মন কৰক আৰু সঁহাৰি জনাওক।

ছাত্ৰই ব্যৱহাৰ কৰিব বিচৰা ইংৰাজীৰ আপুনি মূল্যায়ন কৰিব পাৰে। ১ নং টেবুলত দেখুওৱাৰ দৰে এখন সাধাৰণ পৰীক্ষণ তালিকা (Checklist) ব্যৱহাৰ কৰক।

টেবুল ১ ছাত্ৰৰ ইংৰাজীৰ পৰীক্ষণ তালিকা —

Student's name ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ নাম	Uses English frequently সঘনে ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰে	Uses English occasionally কেতিয়াবাহে ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰে	Yet to attempt using English ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ চেষ্টাৰ এতিয়াও বাকী

কলা বা হস্তশিল্পৰ পাঠত শিকা ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰিবৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক উৎসাহিত কৰক। এনে কাৰ্যই তেওঁলোকক বিভিন্ন উদ্দেশ্যত ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ আত্মবিশ্বাসী কৰি তুলিব।

২) কলা, বাৰ্তালাপ আৰু লিখন (2 Art, talk and writing)

এতিয়া এই ত্ৰি য়া-কলাপবোৰ আপোনাৰ নিজৰ বাবে চেষ্টা কৰক।

ত্ৰি য়া-কলাপ ৩ঃ কলা, বাৰ্তালাপ আৰু লিখন (Activity 3: Art, talk and writing)

কলাই ভাষা শিকন আৰু ভাষাৰ অনুশীলনত উদগনি দিয়ে। ষষ্ঠ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰই আঁকি উলিওৱা এই দুখন পেইন্টিং চাওক। শিক্ষকে ছাত্ৰক নিজৰ ছবি বা পেইন্টিংৰ বৰ্ণনা দিবলৈ ক'লে। শিক্ষকে এই বৰ্ণনা বা কথাবোৰ ইংৰাজী নাইবা অসমীয়াত কৈ গ'ল আৰু ছবিৰ লগত মিলাকৈ দুটা ভাষাত পঠনৰ বাবে দফা প্ৰস্তুত কৰিলে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে এই দফা ভাষাৰ পাঠ হিচাপে লৈ পঠনৰ অভ্যাস কৰিলে।

ইয়াৰ পাছত শিক্ষকে পঠন আৰু লিখনৰ বাবে ত্ৰি য়া-কলাপ প্ৰস্তুত কৰিলে। আপুনিও চেষ্টা কৰি চাওকচোন।

ছবিখন চাওক (চিত্র ১)

চিত্র ১ - ষষ্ঠ মানৰ ছাত্ৰ এজনে অঁকা এখন ছবি

বাক্যত থকা শব্দৰে তলত দিয়া দফাটোৰ খালী ঠাই পূৰ কৰা —

On the right side _____ a man is standing near a big bin. On the _____ there is a woman. She _____ doing some work. There are children playing _____ their parents. The house _____ it belongs to this family. By the river _____ many trees. The sky _____ and the trees _____.

seems to be	left side	looks like	there is
is blue	are green	near	there are

এতিয়া দ্বিতীয়খন ছবি চাওক (চিত্র ২)

চিত্র ২ - ষষ্ঠ শ্ৰেণীৰ এজন ছাত্ৰই অঁকা অন্য এখন ছবি

ছবিখনৰ বিষয়ে এটা সৰু দফা লিখক আৰু ডাঙৰকৈ পঢ়ক।

এতিয়া দফাটোত থকা কিছুমান শব্দ আৰু খণ্ডবাক্য এৰি দিব পৰাকৈ উলিয়াই লওক আৰু নিজৰ লিখাত এইবোৰ চিন দি লওক।
এই ত্ৰি য়া-কলাপ সৰু বা ডাঙৰ শ্ৰেণীৰ বাবে কেনেকৈ উপযোগী কৰি ল'ব?

ত্ৰি য়া-কলাপ ৪ : কলা, বাৰ্তালাপ আৰু লিখন — এক পৰিকল্পিত কাৰ্য (Activity 4: Art, talk and writing – a planning activity)

পূৰ্বৰ ত্ৰি য়া-কলাপসমূহ নিৰ্দেশক হিচাপে লৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে অঁকা পেইন্টিং ব্যৱহাৰ কৰি এটা অনুশীলন প্ৰস্তুত কৰক যাতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ইংৰাজী ভাষাৰ কৌশল বা দক্ষতা বৃদ্ধিত সহায় হয়। যদি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পৰা পেইন্টিং আপুনি পোৱা নাই তেতিয়া আলোচনী, বাতৰি কাকত বা চানেকিৰ পৰা ছবি ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিব।

এই ত্ৰি য়া-কলাপ সম্পাদন কৰিবৰ বাবে আপুনি প্ৰয়োজনীয় পদক্ষেপকেইটাৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰক।

এই ত্ৰি য়া-কলাপকেইটা আপুনি এটা পাঠত নে দুটা পাঠত ব্যৱহাৰ কৰিব?

এতিয়া আপোনাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত ত্ৰি য়া-কলাপটো কৰিবলৈ লওঁক। তেওঁলোকে এইটো কৰি আনন্দ পাইছিলনে? সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অংশগ্ৰহণ কৰিছিলনে? কোনোবা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অংশগ্ৰহণ নকৰা আপুনি মন কৰিছিল নেকি?

এই ধৰণৰ কলাৰ ত্ৰি য়া-কলাপে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক ইংৰাজীত কথন আৰু লিখনৰ প্ৰতি উৎসাহিত কৰে। তেনেধৰণৰ ত্ৰি য়া-কলাপে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক তেওঁলোকৰ মাজত সমভাৱ সৃষ্টি কৰাত আৰু সামাজিক বাধ্যবাধকতাৰ উদ্ৰুত কথন আৰু লিখনতো কেনোধৰণৰ ভাবুকি নোহোৱাকৈ সহায় কৰিব।

উদাহৰণস্বৰূপে, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক লিংগ বৈষম্যৰ বিষয়ে ভবাই তুলিবৰ বাবে এনেকুৱা এখন ছবি শিক্ষকে ল'ব পাৰে য'ত মহিলাই ৰান্ধনি শালত কাম কৰিছে আৰু পুৰুষে খবৰ কাগজ পঢ়ি আছে।

৩) নাটক আৰু অভিনয়ৰ জৰিয়তে ইংৰাজী ভাষা শিকনত উদগনি (3 Using drama and role play to stimulate English language learning)

পাঠ এটাৰ নাটকীয় ৰূপ দি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ হতুৱাই কৰিবলৈ দিয়া কাৰ্যই কথন আৰু অনুশীলনত উৎসাহিত কৰে। ভাষাৰ কিতাপত থকা ইংৰাজী ভাষাৰ নাটকীয় ৰূপ ইংৰাজী ভাষা শিকনৰ এটা ভাল পদ্ধতি। আপুনি ইতস্ততঃ কৰিব পাৰে কিয়নো নাটক বা থিয়েটাৰত আপোনাৰ কোনো প্ৰশিক্ষণ নাই কিন্তু শ্ৰেণীত নাটক কৰিবৰ বাবে আপুনি পাকৈত হ'ব নালাগে, পাছৰ ঘটনা অধ্যয়নত ইয়াৰ প্ৰমাণ পাব।

ঘটনা অধ্যয়ন ২ : পূৰ্ণিমা ডেকাই কিতাপৰ পাঠৰ নাট্য ৰূপ দিছে (Case Study 2: Purnima Deka makes drama from the textbook)

পূৰ্ণিমা ডেকা হৈছে চতুৰ্থ শ্ৰেণীত পঢ়োৱা এগৰাকী শিক্ষক।

মই এজন ল'ৰাৰ বিষয়ে থকা এটা চুটি আৰু সাধাৰণ পাঠ বাছি ললোঁ, য'ত ল'ৰাজনে সি কিমান দূৰলৈ কাঁড় মাৰিব পাৰে সেই বিষয়ে লগৰ বন্ধুবোৰৰ আগত কৈ গোঁৱৰ কৰে। মই এই পাঠটো বাছি লোৱাৰ মূলতে আছিল ইয়াত চৰিত্ৰ আৰু নিৰ্দিষ্ট সংলাপৰ লগতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে এইটো পাঠ ভালকৈ জানিছিল।

প্ৰথমতে মই গল্পটো ইংৰাজীতে কলোঁ আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ইতিমধ্যে জনা friend, laughing, mine, lucky and quietly শব্দকেইটাৰ ওপৰত বিশেষভাবে আলোকপাত কৰিলোঁ। মই গল্পটো কওঁতে তেওঁলোককো মোৰ লগত সহযোগ কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিলোঁ।

তাৰপাছত মই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক কলোঁ যে, গল্পটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি তেওঁলোকে অভিনয় কৰিব লাগে। তেওঁলোক যথেষ্ট উৎসাহী হৈ পৰিছিল কিয়নো ইয়াৰ আগতে তেওঁলোকে কেতিয়াও অভিনয় কৰা নাছিল।

প্ৰতিজন ছাত্ৰৰ ভাগত সংলাপ পৰাকৈ মই চৰিত্ৰবোৰ ভগাই দিলোঁ। মই নতুন কিছুমান চৰিত্ৰও সংযোগ কৰি দিলোঁ। ল'ৰাজনৰ বাবে বেছি সংখ্যক বন্ধু, এজন ৰজা আৰু এগৰাকী ৰাজকুমাৰী। মই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক তেওঁলোকে আৰু বেলেগ কিবা ভাবিছে নেকি সোধাত তেওঁলোকে আৰু কেইটামান চৰিত্ৰ সংযোগ কৰিবলৈ দিলে। যেনে- এজন ডাক্তৰ, এজন শিক্ষক, এগৰাকী ৰাজকুমাৰী, এজন অভিনেতা আৰু এটা দৈত্য।

মই দুজন দুজনকৈ একেলগে তেওঁলোকৰ অভিনয়ৰ সংলাপ ৰচনা কৰিবলৈ দিলোঁ। সংলাপত তেওঁলোকৰ সামৰ্থৰে যিমান পাৰে ইংৰাজী ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ কলোঁ। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে বেলেগ বেলেগ শব্দ আৰু খণ্ডবাক্য ব্যৱহাৰৰ চেষ্টা কৰিছিল। কোনোদিনে শ্ৰেণীত

ব্যৱহাৰ নকৰা ইংৰাজী শব্দ আৰু বাক্য তেওঁলোকে কোৱা শুনি মই আচৰিত হৈছিলোঁ। উদাহৰণস্বৰূপে, দুজন ছাত্ৰই গল্পৰ চৰিত্ৰৰ পৰা এই সংলাপটো উদ্ভাৱন কৰিছিল—

- ‘That is very bad! Such a small way!’
- ‘No! Look! Watch me, I will do better!’

কিছুমান ছাত্ৰ-ছাত্ৰী ইংৰাজীত সংলাপ লিখাৰ ক্ষেত্ৰত কম আত্মবিশ্বাসী আছিল। মই তেওঁলোকৰ লগত অসমীয়া আৰু ইংৰাজীত আলোচনা কৰিছিলোঁ যাতে তেওঁলোকৰ ধাৰণা বা ভাববোৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰে ইংৰাজীত প্ৰকাশ কৰিব পাৰে।

যেতিয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে তেওঁলোকৰ সংলাপৰ অনুশীলন কৰি আছিল আৰু ইয়াক আনন্দেৰে উপভোগ কৰিছিল মই প্ৰত্যেককে বাক্যবোৰ অনুশীলন কৰাইছিলোঁ, আৰু বেছি প্ৰকাশ ভংগীৰে ক’বলৈ শিকাইছিলোঁ আৰু ভংগীমাবোৰো শিকাইছিলোঁ। সঠিক উচ্চাৰণৰ বাবে মই জোৰ দিয়া নাছিলোঁ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে অনুশীলন কৰি থাকোঁতে মই তেওঁলোকৰ ইংৰাজীৰ ব্যৱহাৰ আৰু আত্মবিশ্বাস নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিলোঁ। তেওঁলোকৰ অগ্ৰগতিৰ বিষয়ে লিখিবলৈ মোৰ সময় আছিল। শ্ৰেণীটো ডাঙৰ আছিল আৰু সেইবাবে মই শ্ৰেণীটো দুটা দলত ভাগ কৰাৰ সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ যাতে এটা দলে আনটো দলৰ দৰ্শক হ’ব পাৰে। এইটো তেওঁলোকৰ শ্ৰৱণ কৌশল বিকাশৰ বাবে সুন্দৰ আছিল।

ভি.ডি.অ’ : যুৰীয়া কাৰ্য ব্যৱহাৰ কৰি (Video: Using pair work)

ত্ৰি য়া-কলাপ ৫ : পাঠ এটা সংলাপলৈ পৰিৱৰ্তন কৰা — এক পৰিকল্পিত কাৰ্য (Activity 5: Convert a chapter to dialogue – a planning activity)

আপোনাৰ পাঠ্য-পুথিৰ পৰা এটা পাঠ নিৰ্বাচন কৰক য’ত চৰিত্ৰ আছে আৰু সংলাপ ৰচনাৰ সুবিধা আছে। আপুনি ইতিমধ্যে সংলাপ আৰু চৰিত্ৰ থকা পাঠো বিচাৰি পাব পাৰে।

আপোনাৰ পাঠৰ পৰিকল্পনা কৰক আৰু আপোনাৰ সহায়ৰ বাবে তলৰ এই প্ৰশ্নবোৰ ব্যৱহাৰ কৰক —

- How many characters are there in the chapter?
- Do you need to create more characters so that all students can have a part?
- How could you involve students in creating more characters?
- Do you need to rewrite any of the chapter to change it into a dialogue form?
- How could you involve students in developing the dialogues?
- What words or phrases do you think are difficult to comprehend and pronounce? How will you and your students practise these?
- How will you organise the class to enable all students to take part?

আপোনাৰ পৰিকল্পনা কেনেকৈ ৰূপায়িত কৰিব সেই বিষয়ে সহকৰ্মীৰ লগত কথা পাতক।

নাটক বুলিলে থিয়েটাৰৰ দৰে সঠিক অভিনয়ক নুবুজায়। ভাষাৰ পাঠত, নাটক বুলিলে শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত কথোপকথনৰ বিকাশ সঠিক শব্দৰ ব্যৱহাৰেৰে চৰিত্ৰৰ লগত সহজ হ’বলৈ প্ৰস্তুত কৰা সংলাপ আৰু অনুশীলনকহে বুজায়।

আপোনাৰ দ্বাৰা উৎসাহিত হৈ আৰু আহিলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অভিনয়ৰ যোগেদি ইংৰাজী শিকিব পাৰে। অভিনয়ত আপুনি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক কল্পনাৰ আলম লৈ ইংৰাজী ক’বলৈ উৎসাহিত কৰিব কিন্তু পৰিস্থিতিবোৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পৰিচিত হ’ব লাগিব। পাছৰ ঘটনা অধ্যয়নত এই কথা প্ৰদৰ্শন কৰি দেখুওৱা হৈছে।

ঘটনা অধ্যয়ন ৩: স্বপ্না মহন্তই ছাত্র-ছাত্রীক অভিনয় কৰোৱায় (Case Study 3: Sapna Mahanta introduces role play)

স্বপ্না মহন্ত হৈছে চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ ছাত্র-ছাত্রীক পঢ়োৱা এগৰাকী শিক্ষক। আমাৰ ছাত্র-ছাত্রীসকলে প্ৰথম শ্ৰেণীৰ পৰাই ইংৰাজী শিকিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এই ছাত্র-ছাত্রীসকলে যেতিয়া চতুৰ্থ শ্ৰেণী পায় তেতিয়া কিন্তু ইংৰাজী ক’ব নোৱাৰে। প্ৰত্যেকেই প্ৰত্যেকৰ লগত যাতে ইংৰাজীৰ অভ্যাস কৰে সেইবাবে মই এটা ধেমেলীয়া খেল উদ্ভাৱন কৰিছিলোঁ। শ্ৰেণীকোঠাৰ প্ৰতিটো কোণতে মই এখনকৈ সৰু ডেস্ক থলো। প্ৰতিখন ডেস্কত মই একোখনকৈ ফলক থলোঁ।

- Doctor’s Office
- Garage
- Ticket Office
- School

মই ছাত্র-ছাত্রীসকলক সুধিছিলো : What happens in these places? Who works here? What do they say? Do they say anything in English? Do they write anything in English? তেওঁলোকৰ জীৱনৰ অভিজ্ঞতাৰ পৰা তেওঁলোকে ইংৰাজী শব্দৰ বহুতো ধাৰণা পাইছিল আৰু আমাৰ সমাজৰ মানুহে কাম কৰোঁতে সেই ইংৰাজী শব্দবোৰকে ব্যৱহাৰ কৰে। ছাত্র-ছাত্রীসকলক এই ভাগবোৰ কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰা যাব সেইবিষয়ে মই প্ৰদৰ্শন কৰি দেখুৱাইছিলো। মই ডান্ডৰ স্বপ্না হ’লো। মই ডেস্কত বহিলো আৰু ছাত্রসকলক তেওঁলোকৰ প্ৰৱেশৰ অনুমতিৰ বাবে ৰ’বলৈ ক’লো। I called one student to the desk. I asked him: ‘Are you sick? What is your problem? I will give you some medicine. You must take it three times a day.’ The student had to try to answer me as much as possible in English.

মই ছাত্র-ছাত্রীসকলক চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিলোঁ, এটা এটা দল এই অভিনয়ৰ এটা এটা ভাগৰ বাবে। প্ৰতিটো ভাগৰ বাবে একোজন ছাত্রক মূৰব্বীৰ দায়িত্ব দিলোঁ যাতে প্ৰত্যেকেই মূল চৰিত্ৰটোত অভিনয় কৰি কথা ক’বলৈ পায় সেইটো চোৱাৰ দায়িত্বও তেওঁৰ ওপৰতে দিলোঁ।

আৰম্ভ কৰিবলৈ যাওঁতে প্ৰতিটো ভাগৰ পৰা মই স্বেচ্ছাসেৱক মাতিলোঁ আৰু অভিনয়ৰ নেতৃত্ব ল’বৰ বাবে কলোঁ। বাকীসকলক তেওঁলোকক অনুকৰণ কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিলোঁ।

মই প্ৰতিটো দলকে যিমান পাৰি সহায় কৰিলোঁ আৰু কামবোৰ চোৱাচিতা বা নিৰীক্ষণ কৰিলোঁ। “স্কুল ভাগ” নিৰীক্ষণ কৰাতো বৰ আমোদজনক আছিল। ছাত্র-ছাত্রীসকলে মোৰ দৰে হোৱাৰ ভাও জুৰিছিল। মই সকলোবোৰ মোৰ ম’বাইলত ৰেকৰ্ড কৰিছিলোঁ আৰু তেওঁলোকে কোৱা শব্দবোৰ পাছত বজাই শুনাইছিলোঁ যাতে তেওঁলোকে নিজে কোৱা ইংৰাজী নিজে শুনিব পাৰে।

ত্ৰি য়া-কলাপ ৬: অভিনয় বা ভাও লোৱা - এক পৰিকল্পিত কাৰ্য (Activity 6: Role play – a planning activity)

আপোনাৰ শ্ৰেণীকোঠাত অভিনয় কৰিব পৰাকৈ অকনমান ঠাই উলিয়াই লওক। ঘটনা অধ্যয়ন ৩ ৰ উদাহৰণ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। নাইবা, এইবোৰ ফল-মূলৰ দোকান, স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰ বা বাছ আস্থানো হ’ব পাৰে। এই পৰিস্থিতিত আপুনি ছাত্র-ছাত্রীসকলক কি ইংৰাজী শব্দ বা বাক্য শিকাব খুজিছে ঠিৰাং কৰক।

এই ঠাইবোৰৰ বিষয়ে ছাত্র-ছাত্রীৰ লগত কথা পাতক। এইবোৰ ঠাইত মানুহে ইজনে সিজনৰ লগত কি কথা পাতে? ছাত্র-ছাত্রীক শিকাব খোজা ভাষাটোৰ আৰ্হি লওঁক। এখন প’ষ্টাৰ বা ব’ৰ্ডত যদি মূল শব্দবোৰ আৰু খণ্ডবাক্যবোৰ লিখি যায় তেনেহ’লে ই বৰ ভাল হ’ব। কম বয়সীয়া ছাত্র-ছাত্রীৰ বাবে শব্দৰ কাষত এখন ছবি আঁকিলে তেওঁলোকে শব্দটো বুজাত সহায় হ’ব।

তাৰপাছত সেই পৰিৱেশত ছাত্র-ছাত্রীসকলক অভিনয় কৰিবলৈ ক’ব। ছাত্র-ছাত্রীসকলে অভিনয় কৰোঁতে কোনে বেছি ভাল ইংৰাজী কৈছে সেইটো মন কৰক। তেওঁলোকে কম আত্মবিশ্বাস থকা ছাত্র-ছাত্রীক সহায় কৰিছে নেকি?

আপুনি এইটোও মন কৰক যে, এনে কোনো ছাত্র আছে নেকি যিয়ে মূৰ জোকাৰি দেখুৱাইছে যে আপোনাৰ কথা বুজিছে কিন্তু ক’ব নোৱাৰে নতুবা, হয় বা নহয় বুলি এটা শব্দৰেহে উত্তৰ দিছে। যদি আপোনাৰ ম’বাইল ফোন আছে, ছাত্রসকলৰ কাৰ্যবোৰ ৰেকৰ্ড কৰক আৰু পাছত তেওঁলোকক সেই ভি.ডি.অ’ দেখুৱাওক।

8) সাৰাংশ (4 Summary)

আমি আশা কৰিছোঁ আপুনি এই গোটটো ভাল পাইছে আৰু ই আপোনাক ইংৰাজীৰ কিতাপৰ পৰা কলা, হস্তশিল্প আৰু অভিনয়ৰ মাজত সংহতি অনাৰ ক্ষেত্ৰত কিছু ধাৰণা আৰু বিৱাস আনি দিছে।

আপোনাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ লগত একেলগে ইংৰাজী অনুশীলন কৰিব পৰাকৈ আপুনি এটা কাল্পনিক আৰু আমোদজনক কামৰ পৰিকল্পনা নকৰে কিয়? যেতিয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে কলা, হস্তশিল্প আৰু নাটকৰ মাজেদি ইংৰাজী শিকিব তেতিয়া আপুনি তেওঁলোকৰ সেই কাৰ্যকুশলতাক বিদ্যালয় বা পিতৃ-মাতৃৰ আগত দেখুৱাব পাৰিব।

এই বিষয়টোৰ ওপৰত আনকেইটা মুক্ত শৈক্ষিক সমল বা গোট হৈছে —

- সৃজনমূলকভাৱে পাঠ্যপুথিৰ ব্যৱহাৰ (*Using the textbook creatively*)
- গীত, ওমলা গীত আৰু শব্দৰ খেল (*Songs, rhymes and word play*)
- এটা পাঠৰ পৰিকল্পনা (*Planning around a text*)
- ইংৰাজী আৰু বিষয়বস্তুৰ সমন্বিতকৰণ (*English and subject content integration*)
- ইংৰাজীৰ বাবে সমাজৰ সমলসমূহ (*Community resources for English*)

সমলসমূহ (Resources)

সমল ১ : ভাবিবৰ বাবে প্ৰশ্নৰ ব্যৱহাৰ (Resource 1: Using questioning to promote thinking)

শিক্ষকে সকলো সময়তে প্ৰশ্ন কৰিব লাগে। এইক্ষেত্ৰত প্ৰশ্নৰ অৰ্থ হৈছে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক শিকনত শিক্ষকে সহায় কৰা আৰু অধিক শিকোৱা শিক্ষকে সকলো সময়তে প্ৰশ্ন কৰিব লাগে। প্ৰশ্ন সোধা মানে শিক্ষকে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক শিকিবলৈ সহায় কৰা। গৱেষণা (Hastings, 2003) ৰ পৰা আমি জানো যে গড় হিচাপে এগৰাকী শিক্ষকে তেখেতৰ এক তৃতীয়াংশ সময়েই প্ৰশ্ন সোধাত ব্যৱহাৰ কৰে। শিক্ষকে সোধা প্ৰশ্নসমূহৰ ৬০ শতাংশ স্মৃতিৰ পৰা, ২০ শতাংশ তেওঁ কাৰ্য প্ৰণালীৰ সম্বন্ধৰ পৰা (Hattie, 2012)। আৰু ইয়াৰ বেছি ভাগ উত্তৰেই ‘হয়’ বা ‘নহয়’ কিন্তু ভুল নে শুদ্ধ বুলি সোধা প্ৰশ্নৰ জৰিয়তে ইংৰাজী শিকনৰ প্ৰতি উদ্বুদ্ধ কৰিব পাৰিবনে?

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক বহুত বেলেগ বেলেগ ধৰণেৰে প্ৰশ্ন সুধিব পাৰি। শিক্ষকে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পৰা যেনেধৰণৰ উত্তৰ আশা কৰে তেনেধৰণৰ প্ৰশ্নই শিক্ষকে সুধিব লাগে যাতে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে।

শিক্ষকে সাধাৰণতে এনেবোৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰশ্ন সোধে —

- যেতিয়া এটা নতুন বিষয় বা বস্তু আৰম্ভ কৰা হয় আৰু ছাত্ৰক বুজিবৰ বাবে সহায় কৰাত
- ছাত্ৰৰ চিন্তাৰ বিনিময়ৰ বাবে হেঁচা দিয়াত
- ভুল শুধৰাই দিয়াত
- ছাত্ৰৰ ওপৰত হেঁচা দিয়াত
- বোধৰ বাবে পৰীক্ষণ কৰাত

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কিমান জানে সেইটো জানিবৰ বাবেই সাধাৰণতে প্ৰশ্ন সোধা হয়। সেয়েহে, তেওঁলোকৰ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান লোৱা জৰুৰী। তেওঁলোকক উদগনি দিবৰ বাবে, চিন্তাৰ পথ বহলাবৰ বাবে, অনুসন্ধিৎসু কৰি গঢ়িবৰ বাবেও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক প্ৰশ্ন সুধিব পাৰি। প্ৰশ্নবোৰ দুটা ডাঙৰ ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি—

- **কম চিন্তনীয় উত্তৰৰ বাবে প্ৰশ্ন (Lower-order questions)** : য’ত পুনঃস্মৰণ আৰু পূৰ্ব শিক্ষাৰ জ্ঞান সোমাই থাকে। প্ৰায়ে ইয়াত হয় বা নহয় অন্তৰ্ভুক্ত হৈ থাকে।
- **গভীৰ চিন্তাৰ প্ৰশ্ন (Higher-order questions)** : য’ত যথেষ্ট চিন্তাৰ প্ৰয়োজন। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক একেলগে শিকা কথাৰ ভিত্তিত উত্তৰ দিবলৈ শিকাব পাৰে নতুবা তেওঁলোকৰ যুক্তি তৰ্কক সমৰ্থন দিব পাৰে। গভীৰ চিন্তাৰ প্ৰশ্নৰ সদায় মুকলি সামৰণি অৰ্থাৎ অধিক চিন্তাৰ অৱকাশ থাকে।

মুক্ত অন্তৰ (Open-ended) প্ৰশ্নই ছাত্ৰক কিতাপৰ বাহিৰতো ভাবিবলৈ শিকায় আৰু তেওঁলোকৰ পৰা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উত্তৰ পোৱাত সহায় কৰে। এনেবোৰ উত্তৰে বিষয়বস্তুৰ ওপৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বোধৰ বিষয়ে মূল্যায়ন কৰাত শিক্ষকক সহায় কৰে।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সঁহাৰিক উৎসাহ দিয়া (Encouraging students to respond)

বহু শিক্ষকে এক চেকেণ্ডতকৈও কম সময় উত্তৰ দিয়াৰ বাবে অনুমতি দিয়ে, সেইবাবেই প্ৰায়ে প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰটো ঠিকমতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে দিব নোৱাৰে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিবলৈ সময় দিব লাগে। কিয়নো উত্তৰটো কি হ'ব সেই বিষয়ে ভাবিবলৈ সময় লাগে। যদি সময় দিয়া হয় তেতিয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ভাবিবলৈ সময় পাব। এনে কৰিলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ কামৰ এটা সদৰ্থক প্ৰভাৱ পোৱা যায়। প্ৰশ্ন সুধি কিছুসময় ৰৈ দিলে তলত দিয়া দিশবোৰ বৃদ্ধি হয় :

- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সঁহাৰি দীঘলীয়া হয়।
- সঁহাৰি দিয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা বাঢ়ে
- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ঘনাই প্ৰশ্ন সোধে
- কম জনা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পৰাও সঁহাৰি পোৱা যায়
- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত ইতিবাচক যোগাযোগ ঘটে।

আপোনাৰ সঁহাৰি মূল্যবান (Your response matters)

আপুনি যদি সকলো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ গ্ৰহণ কৰে তেনেহ'লে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অবিৰতভাবে উত্তৰ দিবলৈ ভাবিব আৰু চেষ্টা কৰিব। বিভিন্ন উপায়েৰে ভুল উত্তৰ আৰু ভ্ৰান্ত ধাৰণা শুধৰাব পাৰি। যদি এজন ছাত্ৰৰ এটা ভুল ধাৰণা আছে তেনেহ'লে আপুনি নিশ্চিত হওক যে আন বহুতো তেনেধৰণৰ। আপুনি তলৰ উপায়সমূহ চেষ্টা কৰি চাওক —

- উত্তৰটোৰ শুদ্ধ অংশখিনি বাছি লওক আৰু ছাত্ৰগৰাকীক উত্তৰটোৰ বিষয়ে আৰু কিছু ভাবিবলৈ সহায় কৰক। এনে কৰিলে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ ভুলৰ পৰা শিকিব আৰু উত্তৰ দিবলৈ অংশগ্ৰহণ কৰাত আগ্ৰহী হ'ব।
- আপোনাক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ভুল উত্তৰ দিলে কেনেকৈ সঁহাৰি জনাব লাগে সেইবিষয়ে ক'ব “বাপ্পই মেঘ সৃষ্টি কৰে” কিন্তু মই ভাবো আমি আৰু কিছু বেছিকৈ কেনেকৈ “বৰষুণ” সৃষ্টি হয় সেইবিষয়ে অনুসন্ধান কৰাৰ প্ৰয়োজন। কোনোবাই ইয়াৰ বাবে কিছু ধাৰণা দিব পাৰে নেকি?”
- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে দিয়া সকলোবোৰ উত্তৰ ব'ৰ্ডত লিখি দিব আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সেই উত্তৰবোৰৰ বিষয়ে ভাবিবলৈ দিব আৰু তেওঁলোকৰ কোনটো শুদ্ধ উত্তৰ সুধিব। কিহে তেওঁলোকক আন এটা উত্তৰ দিবলৈ আগবঢ়াই নিয়ে? এনে কামৰ দ্বাৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে চিন্তা কৰিব আৰু এটা ভয়হীন পৰিৱেশত উত্তৰ দিবলৈ আৰু নিজৰ ভুল শুধৰণি কৰিবলৈ সুযোগ পাব।

মনোযোগেৰে আৰু গুৰুত্ব সহকাৰে সকলোৰে উত্তৰবোৰ শুনিব আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক বহুলাই বুজাই ক'বলৈ দিব। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক বিস্তৃতভাবে বুজাই ক'বলৈ দিলে তেওঁলোকে নিজৰ ভুলবোৰ নিজে নিজে শুদ্ধ কৰি ল'ব। আপুনি এটা চিন্তাশীল শ্ৰেণীকোঠাৰ সৃষ্টি কৰাৰ লগতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কেনেকৈ শিকিলে, কেনেকৈ আগবাঢ়িলে সেইবিষয়ে নিশ্চিত হ'ব। যদি অশুদ্ধ উত্তৰ দিয়াৰ বাবে শ্ৰেণীকোঠাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী লজ্জিত হ'ব লগা হয়, তেনেহ'লে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে লাজ আৰু ভয়তে উত্তৰ দিবলৈ বন্ধ কৰি দিব।

গুণগত সঁহাৰিৰ মান উন্নতকৰণ (Improving the quality of responses)

আপুনি এটা ত্ৰিমত প্ৰশ্ন যুগুতাকৈ যাতে প্ৰশ্নবোৰ কোনো শুদ্ধ উত্তৰেৰে সমাপ্ত নহয়। শুদ্ধ উত্তৰৰ বাবে পুৰস্কৃত কৰক আৰু প্ৰশ্ন কৰক যিয়ে তেওঁলোকক শিক্ষকৰ লগত মিলিত হৈ আলোচনাত অংশগ্ৰহণৰ সুবিধা দিব। আপুনি তলত দিয়া ধৰণেৰে প্ৰশ্ন সুধিব পাৰে:

- কেনেকৈ বা কিয়? (A 'how' or A 'why')
- আন উপায়েৰে উত্তৰ দিবলৈ
- ইয়াতকৈ ভাল শব্দৰ প্ৰয়োগেৰে
- উত্তৰটো প্ৰমাণেৰে বুজাবলৈ
- সম্পৰ্কিত কৌশলৰ সমন্বয়
- নতুন পৰিস্থিতিত একে কৌশল বা যুক্তি প্ৰয়োগ কৰি।

ছাত্র-ছাত্রীয়ে গভীৰভাবে চিন্তা কৰি উত্তৰ কৰিবলৈ সহায় কৰাত আপোনাৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে।

তলত উল্লেখ কৰা অৰ্থতই অধিক লাভ কৰাত সহায় কৰিব :

- **Prompting** : ইয়াৰ বাবে উপযুক্ত সঁহাৰিৰ উমানৰ প্ৰয়োজন। কাৰণ ছাত্র-ছাত্রীক এই সঁহাৰিয়ে তেওঁলোকৰ উত্তৰ দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত বিকাশ আৰু উন্নতি সাধন কৰিব পাৰে। ('So what would happen if you added a weight to the end of your paper aeroplane?')
- **Probing** : সূক্ষ্মানুসন্ধান ছাত্র-ছাত্রীসকলক যিকোনো কথা আৰু অধিক সূক্ষ্মভাবে জনাত সহায় কৰে। উত্তৰ এটা যদি আংশিকভাবেহে শুদ্ধ হয় বা বিশৃংখল হৈ থাকে, Probing ৰ সহায়ত উত্তৰ স্পষ্টকৈ বুজাই দিব পাৰি। ('So what more can you tell me about how this fits together?')
- **Refocusing** : ইয়াৰ দ্বাৰা ছাত্র-ছাত্রীয়ে জানি অহা কথাৰ লগত সংযোগ কৰি নতুন জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰি। এনে কৰিলে ছাত্র-ছাত্রীয়ে বহলভাবে বুজি পায়। ('What you have said is correct, but how does it link with what we were looking at last week in our local environment topic?')
- **Sequencing** : ত্ৰম অনুসাৰে প্ৰ.সুধিলে ছাত্র-ছাত্রীয়ে বহলকৈ ভাবিবলৈ সুবিধা পায়। প্ৰ.বোৰে ছাত্র-ছাত্রীক মূলভাৰ, তুলনা, ব্যাখ্যা, বিশ্লেষণ আদি কৰাৰ সুযোগ দিয়ে। প্ৰ.বোৰ প্ৰস্তুত কৰোঁতে ছাত্র-ছাত্রীয়ে চিন্তাৰ সুযোগ পোৱা ধৰণৰ হ'ব লাগে কিন্তু ইমান জটিল ধৰণৰো হ'ব নালাগে যাতে তেওঁলোকে প্ৰ.টোৰ অৰ্থ বুজি নোপোৱা হৈ যায় বা আঁত হেৰুৱাই। ('Explain how you overcame your earlier problem. What difference did that make? What do you think you need to tackle next?')
(তুমি কেনেকৈ আগৰ সমস্যাটো সমাধান কৰিছিলি? কি পাৰ্থক্য পাইছিলি? তুমি ইয়াৰ পৰৱৰ্তী সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ কি ব্যৱস্থা ল'ব লাগিব বুলি ভাবা?)
- **Listening** (শ্ৰৱণ) : ৰ দ্বাৰা আপুনি আশা কৰা উত্তৰটোত দৃষ্টি দিয়াৰ উপৰি আপুনি সচেতন হ'ব লাগিব কিজানি আপুনি বিচৰা উত্তৰৰ উপৰি কিবা নতুন ধৰণৰ কথাও হ'ব পাৰে। এইটোৱে ইয়াকে বুজায় যে আপুনি তেওঁলোকৰ চিন্তাক গুৰুত্ব দিছে। আপোনাৰ গুৰুত্ব দিয়া অনুসৰি ছাত্র-ছাত্রীয়ে ভালকৈ ভাবি চিন্তি প্ৰ.সুৰ উত্তৰসমূহ দিবলৈ যত্ন কৰিব। ('I hadn't thought of that. Tell me more about why you think that way.')

শিক্ষক হিচাপে আপুনি ছাত্র-ছাত্রীয়ে উত্তৰ দিব পৰা অথচ চিন্তা কৰিবলগীয়া প্ৰ.সুধিব যাতে তেওঁলোকৰ চিন্তাৰ বিকাশ হয়। উত্তৰ দিবলৈ তেওঁলোকক যথেষ্ট সময় দিব যাতে তেওঁলোকে চিন্তা কৰি উত্তৰ দিব পাৰে।

প্ৰ.সু কৰোঁতে সদায় মনত ৰাখিব যাতে প্ৰ.বোৰ শিক্ষকে জনাৰ ওপৰত নহয়, কিন্তু ছাত্র-ছাত্রীয়ে জনাৰ ওপৰতহে হ'ব লাগে।

আপুনি নিজৰ প্ৰ.সুৰ উত্তৰ নিজে নিদিব। যদি ছাত্র-ছাত্রীয়ে জানেই যে কিছুসময় মনে মনে থকাৰ পাছতেই আপুনি তেওঁলোকক উত্তৰটো কৈ দিব, তেওঁলোকৰ উত্তৰ দিয়াৰ হেঁপাহেই হেৰাই যাব পাৰে।

Additional resources

- Teachers of India classroom resources: <http://www.teachersofindia.org/en>

References/bibliography

Amritavalli, R. (2007) *English in Deprived Circumstances: Maximising Learner Autonomy*. Department of Linguistics, The English and Foreign Languages University, University Publishing Online: Foundation Books.

Cummins, J. (undated) 'BICS and CALP' (online), Jim Cummins' Second Language Learning and Literacy Development Web. Available from: <http://iteachilearn.org/cummins/bicscalp.html> (accessed 2 July 2014).

Cummins, J. (2000) *Language, Power, and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Bristol: Multilingual Matters.

Gibbons, P. (2002) *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Portsmouth: Heinemann.

Hastings, S. (2003) 'Questioning', *TES Newspaper*, 4 July. Available from: <http://www.tes.co.uk/article.aspx?storycode=381755> (accessed 22 September 2014).

Hattie, J. (2012) *Visible Learning for Teachers: Maximising the Impact on Learning*. Abingdon: Routledge.

Krashen, S. (1981) *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press.

Krashen, S. (1982) *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.

Mohan, B. (1986) *Language and Content*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Mohan, B., Leung, C. and Davison, C. (eds) (2001) *English as a Second Language in the Mainstream: Teaching, Learning and Identity*. New York, NY: Longman.

Wells, G. (2003) 'Children talk their way into literacy', published as 'Los niños se alfabetizan hablando' in García, J.R. (ed.) *Enseñar a escribir sin prisas ... pero con sentido*. Sevilla, Spain: Publicaciones MCEP. Available from: http://people.ucsc.edu/~gwells/Files/Papers_Folder/Talk-Literacy.pdf (accessed 8 July 2014).

Wells, G. (2009) *The Meaning Makers: Learning to Talk and Talking to Learn*, 2nd edn. Bristol: Multilingual Matters.

Acknowledgements

Except for third party materials and otherwise stated below, this content is made available under a Creative Commons Attribution-ShareAlike licence (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>). The material acknowledged below is Proprietary and used under licence for this project, and not subject to the Creative Commons Licence. This means that this material may only be used unadapted within the TESS-India project and not in any subsequent OER versions. This includes the use of the TESS-India, OU and UKAID logos.

Grateful acknowledgement is made to the following sources for permission to reproduce the material in this unit:

Figures 1 and 2: <http://www.childrensbooktrust.com>.

Every effort has been made to contact copyright owners. If any have been inadvertently overlooked the publishers will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Video (including video stills): thanks are extended to the teacher educators, headteachers, teachers and students across India who worked with The Open University in the productions.